

Greenchak M. O., Ph.D. in History, associate professor of Social and Humanities department of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs (Ukraine, Dnipropetrovsk), laborant81@rambler.ru

Scientific sources of studying large industrial bourgeoisie of south Ukrainian provinces of post-reform period

The article highlights the main groups of scientific sources of studying great industrial bourgeoisie of the second half of XIX – early XX century in Southern provinces of Ukraine. The result of the study is the classification of a range of archival and published materials. The archival sources are paid special attention to. Some examples of using documents from the funds of Ukrainian central and regional archives are given.

At this stage of a key base of such research is a wide range of archival and published materials. A significant portion of the sources stored in the funds of the central and regional archives of Ukraine (Kyiv, Dnepropetrovsk, Kharkov).

Based on their functions and nature of the information used sources can be conditionally divided into several groups: Legislative acts, Business papers, Static materials, National and regional reference and informative publications, Periodical press, Entrepreneurs memoirs.

It is alleged that, these groups of sources have sufficiently representative and reliable for the researched problems.

Keywords: scientific sources, bourgeoisie, entrepreneurs, archive.

Гринчак М. А., кандидат исторических наук, доцент кафедры социально-гуманитарных дисциплин, Днепропетровский государственный университет внутренних дел (Украина, Днепропетровск), laborant81@rambler.ru

Источниковая база исследования крупной промышленной буржуазии южно-украинских губерний пореформенной эпохи

Освещены основные группы источников исследования крупной промышленной буржуазии южно-украинских губерний середины XIX – начала XX века. Результатом проведенного исследования является классификация широкого комплекса архивных и опубликованных материалов. Особое внимание уделено архивным источникам. Приведены примеры использования документов из центральных и областных архивов Украины. Сегодня источниковую базу подобных исследований составляет широкий комплекс архивных и опубликованных материалов. Значительная часть источников хранится в фондах центральных и областных архивов Украины (Киев, Днепропетровск, Харьков).

По функциональному назначению и характеру информации использованные источники условно могут быть разделены на несколько групп: законодательные акты, деловые бумаги, статистические материалы, общегосударственные и региональные справочно-информационные издания, периодическая печать и мемуары предпринимателей. Утверждается, что указанные группы источников репрезентативны и достоверны для исследуемой проблематики.

Ключевые слова: источниковая база, буржуазия, предприниматели, архив.

* * *

УДК 378.663:636.084(092) П. Д. Пшеничний

Поливач М. А.,
аспірантка кафедри: «Історії та політології»,
Національний університет біоресурсів
та природокористування України
(Україна, Київ),
maripolyvach@ukr.net

ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО СВІТОГЛЯДУ П. Д. ПШЕНИЧНОГО

Стаття присвячена талановитому вченому-новатору у галузі зоотехнії ХХ ст. – Павлу Дмитровичу Пшеничному. Показано формування наукового світогляду дослідника та становлення його як науковця. Детально описано навчальний процес, навчальні заклади та викладачі, які вплинули на вибір професії П. Д. Пшеничного.

Великі можливості формування наукового світогляду закладаються в навчальному процесі. Кожна наука вивчає закономірності явищ певної галузі об'єктивного світу і, відповідно, кожний навчальний предмет робить свій внесок у формування наукового світогляду молодої людини. Незмінно важлива роль у цьому процесі належить соціальній і професійній позиції педагога.

Формування світогляду досягається послідовним здійсненням морального, естетичного, екологічного, трудового та інших видів виховання. Науковий світогляд є основою для розвитку повноцінної особистості людини.

Ключові слова: П. Д. Пшеничний, Харківський зооінженерний інститут, Харківська державна зооветеринарна академія, годівля, НУБІП України, науковий світогляд.

Людина володіє цілісним уявленням про світ, якщо його система поглядів спирається на єдність свідомості, знань, переживань, і це означає, що формування

світогляду залежить від впливу різних життєвих факторів на інтелект, волю, емоції особистості, від її активної практичної діяльності.

Науковий світогляд проявляється у діяльності людини і визначається оптимальним засвоєнням понять, законів, теорій, готовністю обстоювати свої ідеали, погляди, переконання у повсякденному житті та роботі. На його визначальній ролі у поведінці людини наголошував В. О. Сухомлинський: «Переконання – це не лише усвідомлення людиною істинності світоглядних та моральних понять, а й особиста її готовність діяти відповідно до цих правил і понять. Переконаність ми спостерігаємо тоді, коли діяльність людини мотивується світоглядом, коли істинність того чи іншого поняття не тільки не викликає в людини сумнівів, а й формує її суб'єктивний стан, її особисте ставлення до істини».

У сучасних умовах особливо важливим є механізм формування наукового світогляду у молоді: свобода слова, гласність, політичний та інтелектуальний плюралізм, різноманіття релігії і т.п. Щоб суспільство було в змозі аналізувати всю цю інформацію та виділяти для себе важливу її частину, потрібно мати сформований науковий світогляд, який закладається з дитинства.

Стаття розкриває життєвий шлях та наукове становлення П. Д. Пшеничного. Акцентується увага на причини вибору професії зоотехніка. Здійснено аналіз джерельної бази, яка висвітлює важливі біографічні дані про майбутнього академіка Української академії сільськогосподарських наук (УАСГН).

У радянський час активно друкувалися статті, збірники та наукові праці самого науковця, проте з часом його ім'я стало рідко з'являтися в друкованих виданнях. Авторству П. Д. Пшеничному належить велика кількість опублікованих наукових праць – понад 280, в тому числі: книги, монографії, статті, рекомендації, рецензії.

За роки Незалежності України професору П. Д. Пшеничному присвячено декілька статей, передусім приурочених до важливих дат і виданий один збірник наукових праць в 2003 р., на відзнаку 100-го ювілею академіка. Основними дослідниками його життя та діяльності є І. І. Ібатуллін, В. Д. Столюк, І. М. Березюк, Г. В. Танцуров, В. К. Кононенко, В. В. Отченашко, М. Ю. Сичов, Н. М. Слободянюк (більшість з них є учнями великого вченого).

Ставиться мета з'ясувати становлення наукового світогляду в Павла Дмитровича Пшеничного, причини вибору спеціальності вченого-зоотехніка. Розкривається соціально-економічний і політичний стан, в якому зростав дослідник; діяльність навчальних закладів в яких отримував освіту П. Д. Пшеничний та їх педагогічний склад.

У пореформенний період – після відміни кріпосного права в центральній та східній частині України (1861 р.) та після столипінських реформ – Російська імперія, до складу якої входила більша частина українських земель, залишалася переважно аграрною країною, де понад 80% населення було зайнято в сільськогосподарському виробництві.

В др. пол. XIX – на поч. XX ст. провідними галузями сільського господарства Харківської губернії, в якій народився і зростав науковець, були: рільництво та тваринництво. У цих галузях селянам належала більша

частина виробленої валової продукції, яка протягом пореформеного періоду збільшувалась [8, с. 2].

Саме в такий перехідний період розвитку української історії народився майбутній видатний зоотехнік – Пшеничний Павло Дмитрович. Перехід від царської влади до радянської в Росії та знищення української влади більшовиками супроводжувалися страйками, веденням пробільшовицької пропаганди, формуванням Рад (робітничих і селянських депутатів), максимального залучення молоді до комсомолу, воєнні події – це все вплинуло на формування особистості, політичних та моральних поглядів юного П. Д. Пшеничного. Він, немов губка, ввібрав у себе декларовані більшовиками ідеали. В подальшому науковець стане вірним сином радянської системи та великодержавної ідеї. Та від особистих переконань П. Д. Пшеничного наукові досягнення академіка не втратили своєї значимості, актуальності, потрібності в наш час і були продовжені його учнями – наступним поколінням науковців.

Шлях до наукових висот у П. Д. Пшеничного був досить тернистим. І розпочався він зі вступу до Савинського земського початкового народного училища, коли юному Павлу виповнилося вісім років (в 1911 р.).

За даними біографів П. Д. Пшеничного – І. І. Ібатуліна, В. Д. Столюка, І. М. Березюка, Г. В. Танцурова, В. К. Кононенка, В. В. Отченашка, М. Ю. Сичова, Н. М. Слободянюка – по закінченню в 1914 р. Савинської земської початкової школи він працював учнем, а потім підручним слюсаря в Ізюмських головних майстернях Північно-Донецької залізниці (приблизно 1915 – 1918 рр.) [7, с. 158]. Цьому підтвердженням слугує запис в щоденнику, який вів науковець, про те, що після закінчення школи в десять з половиною років юного Павла влаштували учнем слюсаря в Ізюмські залізничні майстерні (після закінчення революції – Північодонецький паровозовагоноремонтний завод). Вже через півтора роки він став підручним слюсаря, а ще через рік йому присвоїли I розряд і через 6 місяців – II розряд. Батьки, вчителі і друзі батька по заводу культивували у юнака бажання до навчання, до підвищення професійного рівня [3, арк. 1].

Паралельно з роботою на залізниці, в 1914/15 н/р Павло Дмитрович Пшеничний допомагав у Савинській земській початковій школі вчителям в їх роботі і робив це безкоштовно. З весни 1915 р., як зазначає в своєму щоденнику науковець, «мене влаштували розсильним і писарчуком в Савинське сільське правління, де я за рік роботи ґрунтовно освоїв переписування і рознесення паперів, розподіл листів по слободам Савинець, писання солдатських листів і бігання писарю за водою. За все це мені платили 30 руб. на місяць.

Продовжив свою освіту П. Д. Пшеничний у 1917 р. вступивши до 4 класу знову відкритого Савинського двокласного училища, яке закінчив в 1918 р. з 5 класами навчання» [2, арк. 7–8]. Після лютневої революції 1917 р. в Савинцях відкрили вище навчальне (міське) училище. В ньому з перервами вчився П. Д. Пшеничний і закінчив його у 1920 р.

Під час революційної боротьби 1918–1920 рр. та перетворення України в УРСР П. Д. Пшеничний служив

добровольцем 13-ї армії в залізничному загоні при запасному батальйоні Робітничо-Селянської Червоної Армії [3, арк. 1]. Поясненням тому, що майбутній вчений підтримував ворожу до України сторону, може бути те, що Харків був потужним робітничим центром, який добре заполітизували спочатку меншовики та есери, а згодом і більшовики.

Тривалий колоніальний стан України не міг не позначитися на рівні національної та політичної свідомості не тільки широких мас, але й багатьох лідерів українства, яким були також притаманні ілюзії і щодо революції, і щодо рівня демократії в Росії. Юний Павло Дмитрович Пшеничний не був винятком серед тих, хто повірив новій владі, адже її пропагандистські гасла та ідея повного рівноправ'я серед трудового люду, до якого входила родина Пшеничних, справляли неабияке враження на простий малоосвічений народ.

Паралельно з військовими діями у 1917 р. починає масово розвиватися молодіжний рух, звичайно під впливом соціалістів-революціонерів та соціал-демократів – меншовиків, а згодом – більшовиків. У жовтні 1918 р. для об'єднання та організаційного оформлення молодіжного руху був скликаний 3-їзд молодіжних організацій, що і заклав підвалини молодіжного комуністичного руху у Росії, тобто комсомолу (комуністичний союз молоді). 3-їзд об'єднав розрізнені союзи молоді в загальноросійську організацію та прийняв основні програмні принципи. У тезах, затверджених з'їздом, мовилося: «Союз ставить собі за мету розповсюдження ідей комунізму і залучення робочої і селянської молоді в активне будівництво Радянської Росії». Відповідно до Статуту ВЛКСМ (Всесоюзний ленінський комуністичний союз молоді), до комсомолу приймалися хлопці і дівчата віком від 14 р. до 28 р.

Зі встановленням радянської влади в Харкові, місцева молодь почала вступати до комсомолу. Не був винятком і Павло Дмитрович Пшеничний. В 17 р. (2 лютого 1920 р.) він стає членом Всесоюзного Ленінського Комуністичного Союзу молоді (ВЛКСМ) або коротко – комсомолу [1, арк. 90]. З моменту вступу і до 1926 р. займає керівні посади в органах комсомолу Харківщини [2, арк. 8].

Досліджуючи процес формування наукового світогляду в П. Д. Пшеничного, на нашу думку, інтерес до сільськогосподарських наук у молодого Павла з'явився за часів навчання у Липковатівському нижчому сільськогосподарському училищі I розряду (було відкрите в 1902 р.) [9], в якому він навчався з перервами до 1922 р.

Ось як сам про це пише науковець: «Це був старий сільськогосподарський навчальний заклад, з фундаментальними будівлями, з добре обладнаними кабінетами і лабораторіями, з багатою бібліотекою, із зразковим польовим господарством, городом, садом, пасікою, фермою овець породи рамбульє-негретті, симентальською породою ВРХ, великої білої англійської свині, птахофермою з курами породи орпінгтон, багатими різними майстернями, з чудовим парком і численними алеями і т.д. Такої чистої і зразкової садиби та господарства я більше ніде не бачив. Тут працювали хороші викладачі, серед яких проф. С. О. Воробйов, Вишепан, В. І. Логокискій, Соколовський.

Ми багато займалися, працювали у господарстві, два рази на день займалися гімнастикою. Нас одягали, годували і взагалі утримували. У «Липкуватівці» я звик до колективного життя–буття, став неперебірливий до їжі, поздоровішав, розширився мій кругозір і я запалився до агрономії незгасимою любов'ю. Для мене як для педагога сільгоспвузу тепер ясно, що для того, що б студент набув смаку до сільського господарства і до наук про с.–г. дуже важливий не тільки, а може бути і не стільки хороший підбір педагогів скільки наявність при вузі зразкового навчального господарства. Без нього ми випускаємо паперових «агрономів» та «зоотехніків» і будемо їх випускати. Не випадково багато наших агрономів прагнуть влаштуватися в місті хоча б діловодами.

Навесні 1922 р. за сприяння мого товариша Івана Федоровича Ткачова (нині професора) я перевівся з «Липкуватівки» в Харківське середнє сільськогосподарське училище. Це найстаріша і найкраща «землеробка» в Росії».

Згодом, бажаючи продовжити освіту в вищій школі, майбутній науковець в квітні 1923 р., склавши іспити, вступив до Харківського зоотехнікуму (згодом Харківський зоотехнічний інститут (ХЗІ)) на зоотехнічний факультет і закінчив його повний курс в 1926 р.

«Х.З.І. мав зразкове навчально–досліднє господарство, в якому ми багато працювали і проводили досліди по сільському господарству, хороший колектив професорсько–викладацького персоналу, відмінні лабораторії, бібліотеку і т.д.

Студенти тут виховувалися в праці – господарство інституту трималося на праці студентів. Займався я в інституті на «відмінно». З великим задоволенням згадую своїх вчителів, які створили з мене агронома–зоотехніка. Ось вони незабутні: В. А. Петров Володимир Антонович – ректор і політком інституту та зав. кафедри істмату та політекономії, проф. В. С. Михайлівський, проф. П. В. Серебровський, проф. Ф. П. Голев, проф. С. Й. Воробійов, проф. М. О. Ремезов, проф. І. П. Коротков, проф. Фесенко, проф. Ватіч, проф. Трувельт, проф. М. Д. Потьомкін, проф. О. М. Макаров, проф. Самоделкін, проф. Кронштадт і багато інших, серед яких ст. скотар Сухоруков, ст. свинар Федот Іванович (прізвища не пам'ятаю), ст. конюх Ілля Юхимович (прізвища не пам'ятаю). Всі вони вмiли створювати з нас не бухгалтерів і чиновників, а агрономів–зоотехніків. Академічні заняття ми відвідували справно і вчилися з інтересом. Особливо великий вплив на студентів мав проф. А. М. Макаров («годовник») ... Більшість студентів, які закінчили інститут зі мною, зі спеціалізацією по годівлі с.–г. тварин, свої дипломні роботи захищали саме по його тематиці.

Він втягнув у науково–дослідну роботу більшість студентів і чудово налагодив тваринництво учгоспа. Він був проректором інституту з учгоспу. У 1925–1926 рр. я працював на кафедрі проф. О. М. Макарова як кандидат, провів дослід від початку до кінця власними руками на тему: «Фізіологічне і економічне годування в продуктивності молочних корів», написав роботу з цього досліді і захистив її як дипломну 1 листопада 1926 р., а за тим і стажерський звіт.

В інституті я вів керівну профспілкуву і комсомольську роботу. Тут же в інституті я закохався в свою однокурсницю Анну Яківну Тицьку (теперішню мою дружину), але вигляду їй не показував ... соромився. Як згодом виявилось, вона теж мене любила» [2, арк. 9–11]. Варто зазначити, що цей навчальний заклад того ж року випустив перший випуск жінок–зоотехніків в Україні.

Яскравою сторінкою історії Харківського землеробського училища (ХЗУ) була підготовка спеціалістів, які в майбутньому стали видатними вченими і винахідниками в галузі сільського господарства, відомими діячами української і російської культури: у 1891–1893 рр. тут навчався майбутній академік ВАСГНІЛ М. Ф. Іванов (з 1893 до 1897 р. – навчання у ХВІ, з 1900 до 1914 р. – працював у цьому ж інституті); у 1892–1896 рр. – академік ВАСГНІЛ А. П. Редькін; у 1894–1900 рр. – академік ВАСГНІЛ М. І. Дьяков; у 1901–1907 рр. – академік АН СРСР і академік ВАСГНІЛ, двічі Герой Соціалістичної праці В. С. Пустовойт; у 1903–1907 рр. – винахідник М. В. Ломакін, його батько В. І. Ломакін з 1885 р. працював у ХЗУ; з 1892 до 1896 р. – російський письменник і драматург К. А. Трензов; з 1893 до 1897 р. – український поет О. І. Олесь (Кандиба), він же з 1897 до 1902 р. навчався у ХВІ; з 1903 до 1907 р. – український письменник, драматург, теоретик театру і драми Я. А. Мамонтов; з 1906 до 1912 р. – український письменник О. А. Слісаренко; у 1908 р. стає до навчання майбутній український письменник Г. В. Михайличенко, але не закінчує його, тому що був виключений з політичних мотивів.

Після уніфікації вищої освіти в Україні Харківський зоотехнікум постановою колегії Наркомосвіти УРСР від 20 січня 1930 р. почав називатись Харківським молочно–зоотехнічним інститутом Народного комісаріату землеробства СРСР [11, с. 9–12]; з 1932 р. – Харківський зоотехнічний інститут, з 1960 р. – Харківський зооветеринарний інститут, а з 2001 р. – Харківська державна зооветеринарна академія [10]. Зараз академія має IV рівень акредитації та підпорядкована Міністерству аграрної політики України [6].

Під час навчання в зоотехнікумі П. Д. Пшеничний знайомиться та слухає лекції талановитого зоотехніка І. В. Бельговського. Можливо саме це знайомство зумовило подальшу спрямованість досліджень П. Д. Пшеничного. В подальших роках, коли вже відомий та авторитетний зоотехнік – Павло Дмитрович Пшеничний починає працювати в у Харківському зооветеринарному інституті (з 1943 р.), була створена наукова школа годівлі сільськогосподарських тварин І. В. Бельговського – П. Д. Пшеничного [5, с. 6–8]. Основоположником школи був І. В. Бельговський. Він з учнями працював над вирішенням проблем вирощування здорового і високопродуктивного молодняка, а точніше: над основами фізіології травлення, питаннями теорії та практики виготовлення комбикормів. З приходом в наукову школу П. Д. Пшеничного її спрямування трохи змінилося. Останній спрямовував її діяльність на розроблення способів підвищення коефіцієнта корисної дії корму, вивчення питань вікової мінливості видівих

і господарсько-корисних ознак у тварин, формування продуктивності в онтогенезі та ін. [4, с. 29].

Перед закінченням інституту – у вересні та жовтні 1926 р. – разом з своїм товаришем Ілюшою Головченком, Павло Дмитрович працював у сільськогосподарському науковому комітеті Народного комісаріату землеробства УРСР в експедиції по обстеженню корів сірої української породи. «Пішки від села до села ми обійшли округи: Лубенську, Прилуцьку, Золотоніську, Ніжинську, Київську та оглянули десятки тисяч голів худоби. Це було і першою пробою зоотехнічних знань і великою практикою по екстер'єру і розпізнаванню порід худоби». Наприкінці експедиції молоді аграрії побували на Носівській сільськогосподарській дослідній станції, де зустрілися з проф. Б. Н. Веріго – зав. відділом тваринництва станції [2, арк. 11]. Побувавши в експедиції, побачивши велику кількість ВРХ та побувавши на дослідній станції, майбутній академік відчув потрібність його спеціальності, потребу у вдосконаленні утримання, розмноження, виховування та створення нових кормових сумішей для сільськогосподарської худоби. Можливо саме ця експедиція безповоротно вплинула на вибір подальшого професійного напрямку роботи П. Д. Пшеничного. Він вирішив присвятити своє життя не просто спеціальності – зоотехнії, а саме дослідній справі, яка на той час була малорозвинена.

Навчаючись в кращих викладачів того часу П. Д. Пшеничний, після закінчення вишу в 1926 р. і до виходу на пенсію в 1978 р., пов'язує своє життя з науковим пошуком і розробкою основних проблем тваринництва. Він був активним громадським діячем, організатором і керівником багатьох з'їздів і конференцій з тваринництва. Приділяючи велику увагу поширенню знань з тваринництва, він часто виступав з доповідями і лекціями на всеоюзних, республіканських, обласних і районних нарадах, семінарах та конференціях [7, с. 160].

Підсумовуючи вищезазначене, варто відмітити, що П. Д. Пшеничний був непересічною людиною того часу, адже, не побоявся не послухатися батька та не продовжити слюсарну справу, пішов вчитися на аграрія. Спілкування та співпраця з талановитими вчителями та викладачами-сучасниками П. Д. Пшеничного, обумовили формування особистості і вибір напрямку для подальших напрацювань та досліджень. Навчаючись на відмінно він завоював собі авторитет і в майбутньому разом зі своїм викладачем створюють потужну наукову школу «Бельговського-Пшеничного».

Таким чином, П. Д. Пшеничний протягом навчання в різних навчальних закладах набув практичні навички та знання в області зоотехнії, які в подальшому використовував і вдосконалював на теренах СРСР. То ж приклад П. Д. Пшеничного в формуванні особистості науковця є показовим, актуальним для наших сучасників і потребує подальшого вивчення та систематизації.

Список використаних джерел

1. Архів ВП НУБіП України. – Ф. особова справа Пшеничного П. Д. – 141 арк.

2. Архів нащадків Пшеничного. Щоденник П. Д. Пшеничного 1942 р. – 38 арк.

3. Архів нащадків Пшеничного. Щоденник. Октябрь в моей жизни. П. Д. Пшеничного 1942 р. – 7 арк.

4. Бородай І. С. Становлення і розвиток вітчизняної зоотехнічної науки (друга половина XIX – початок XXI століття): автореф. ... д-ра істор. наук, спец. 07.00.07 / І. С. Бородай; конс. В. І. Вергунов; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. педагог. ун-т ім. Г. Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2014. – 41 с.

5. Иванченко М. М. Научная школа, основанная И. В. Бельговским / М. М. Иванченко // Научное наследие И. В. Бельговского и современные проблемы зоотехнии и ветеринарии: Материалы Междунар. науч.-практ. конф. к 125-летию со дня рождения проф. И. В. Бельговского / ХЗВИ. – Х.: РИО ХЗВИ, 1995. – С.6–8.

6. Каталог провідних підприємств України. Харківська державна зооветеринарна академія [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rada.com.ua/ukr/catalog/14786/>.

7. Коллектив кафедры годівлі сільськогосподарських тварин і технології кормів ім. П. Д. Пшеничного. До 100-річчя від дня народження Академіка Павла Дмитровича Пшеничного // Аграрна наука і освіта. – 2004. – Т.5. – №1–2. – С.158–160.

8. Куліков В. О. Селянське господарство Харківської губернії в другій половині XIX– на початку XX ст. [Текст]: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / В. О. Куліков; Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна; Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2005. – 19 с.

9. Липковатівський аграрний коледж. Історія [Електронний ресурс]: <http://www.lipdak.in.ua/home/pro-nas/istoria> – Назва з екрану.

10. Харківська державна зооветеринарна академія. Навчально-науковий центр тваринництва і рослинництва [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу: <http://www.zoovet.kh.ua/ua/pidrozdzili-akademiji/navchalno-naukovij-tsentr-tvarinnitstva-i-roslinnistva>.

11. Харківський зооветеринарний інститут (1851–2001) [Текст]: часопис. – Х.: [Б.в.], 2001. – 62 с.

References

1. Arhiv VP NUBiP Ukrainy. – F. osobova sprava Pshenychnogo P. D. – 141 ark.

2. Arhiv nashhadkiv Pshenychnogo. Shhodennyk P. D. Pshenychnogo 1942 r. – 38 ark.

3. Arhiv nashhadkiv Pshenychnogo. Shhodennyk. Oktjabr' v moej zhynzy. P. D. Pshenychnogo 1942 r. – 7 ark.

4. Borodaj I. S. Stanovlennja i rozvytok vitchyznanoi' zootehničnoi' nauky (druga polovyna XIX – pochatok XXI stolittja): avtoref. ... d-ra istor. nauk, spec. 07.00.07 / I. S. Borodaj; kons. V. I. Vergunov; M-vo osvity i nauky Ukrainy, DVNZ «Perejaslav-Hmel'nyc'kyj derzh. pedagog. un-t im. G. Skovorody». – Perejaslav-Hmel'nyc'kyj, 2014. – 41 s.

5. Ivanchenko M. M. Nauchnaja shkola, osnovannaja I. V. Bel'govskim / M. M. Ivanchenko // Nauchnoe nasledie I. V. Bel'govskogo i sovremennye problemy zootehnii i veterinarii: Materialy Mezhdunar. nauch.-prakt. konf. k 125-letiju so dnja rozhdennija prof. I. V. Bel'govskogo / HZVI. – H.: RIO HZVI, 1995. – S.6–8.

6. Katalog providnyh pidprijemstv Ukrainy. Harkivs'ka derzhavna zooveterynarna akademija [Elektronnyj resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.rada.com.ua/ukr/catalog/14786/>.

7. Kolektiv kafedry godivli sil'skogospodars'kyh tvaryn i tehnologii' kormiv im. P. D. Pshenychnogo. Do 100-richchja vid dnja narodzhennja Akademika Pavla Dmytrovycha Pshenychnogo // Agrarna nauka i osvita. – 2004. – T.5. – №1–2. – S.158–160.

8. Kulikov V. O. Seljans'ke gospodarstvo Harkivs'koi' gubernii' v drugij polovyni XIX– na pochatku XX st. [Tekst]: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01 / V. O. Kulikov; Harkivs'kyj nacional'nyj universytet im. V. N. Karazina; Harkivs'kyj nacional'nyj universytet im. V. N. Karazina. – H., 2005. – 19 s.

9. Lypkovativs'kyj agrarnyj koledzh. Istorija [Elektronnyj resurs]: <http://www.lipdak.in.ua/home/pro-nas/istoria> – Nazva z ekranu.

10. Harkivs'ka derzhavna zooveterynarna akademija. Navchal'no-naukovyj centr tvarynnyctva i roslynnyctva [Elektronnyj resurs]. – 2015. – Rezhym dostupu: <http://www.zoovet.kh.ua/ua/pidrozdili-akademiji/navchalno-naukovij-tsentr-tvarinnitstva-i-roslinnitstva>.

11. Harkivs'kyj zooveterynarnyj instytut (1851–2001) [Tekst]: chasopys. – H.: [B.v.], 2001. – 62 s.

Polyvach M. A., graduate student of the Department of History and Political Science of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), mariapolyvach@ukr.net

Formation of P. D. Pshenychnyi scientific outlook

The article is devoted to the talented scientist and a pioneer in the field of zootechnics of the 20th century, Pavel Dmitrievich Pshenychnyi. It shows the formation of scientific outlook of the researcher and his formation as a scientist. It describes detail the educational process, educational institutions and the teachers who influenced the choice of profession of P. D. Pshenychnyi.

Great possibilities of formation of scientific outlook are incorporated in the learning process. Each science studies the laws of phenomena specific area of the objective world and, accordingly, every school subject contributes to the formation of a scientific worldview of the young man. Social and professional position of the teacher has an important role in this process.

Formation of outlook is achieving by consistent implementation of moral, aesthetic, ecological, labor and other forms of education. The scientific outlook is the basis for the development of a full-fledged human personality.

Keywords: P. D. Pshenychnyi, Kharkiv Zoengineering Institute, Kharkiv State Veterinarian Academy, feeding, NULES, scientific outlook.

Полывач М. А., аспірантка кафедри «Історії та політології», Національний університет біоресурсів та природопольовання України (Україна, Київ), mariapolyvach@ukr.net

Формирование научного мировоззрения П. Д. Пшеничного

Статья посвящена талантливому ученому-новатору в области зоотехники XX в. – Павлу Дмитриевичу Пшеничному. Показано формирование научного мировоззрения исследователя и становления его как ученого. Подробно описано учебный процесс, учебные заведения и преподаватели, которые повлияли на выбор профессии П. Д. Пшеничного.

Большие возможности формирования научного мировоззрения закладываются в учебном процессе. Каждая наука изучает закономерности явлений определенной области объективного мира и, соответственно, каждый учебный предмет вносит свой вклад в формирование научного мировоззрения молодого человека. Неизменно важная роль в этом процессе принадлежит социальной и профессиональной позиции педагога.

Формирование мировоззрения достигается последовательным осуществлением морального, эстетического, экологического, трудового и других видов воспитания. Научное мировоззрение является основой для развития полноценной личности человека.

Ключевые слова: П. Д. Пшеничный, Харьковский зооинженерный институт, Харьковская государственная зооветеринарная академия, кормление, НУБиП Украины, научное мировоззрение.

УДК 636.2.082:009:001

Апостол М. В.,

кандидат історичних наук, докторант,
Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека (Україна, Київ),
apostolmv@online.ua

ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ АКАДЕМКА НААН М. В. ЗУБЦЯ (1938–2014)

Автором висвітлено основні віхи життєвого та творчого шляху доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка НААН М. В. Зубця. З'ясовано умови й основні чинники формування його наукового світогляду та становлення пріоритетних творчих пошукув. Здійснено аналіз і систематизацію його наукової спадщини, обґрунтовано значення окремих наукових розробок для становлення сучасної теорії і методології породотворення в тваринництві. Охарактеризовано його внесок в організацію сільськогосподарської дослідної справи та системи вищої галузевої освіти в Україні. Розкрито консультативну та репрезентативну діяльність як складові наукової творчості вченого. Дослідження ґрунтуються на використанні комплексу загальнонаукових, структурно-функціональних та історичних методів.

Ключові слова: тваринництво, зоотехнічна наука, селекція, сільськогосподарська дослідна справа, порода тварин, наукова школа.

На сучасному етапі державотворення в Україні відкрилися реальні можливості для вивчення та творчого використання історичного досвіду, зокрема у такій важливій галузі, як сільське господарство. Інтерес громадськості до проблем історії та культури, переоцінка низки концептуальних положень, подолання існуючих стереотипів потребують детальної інвентаризації та переосмислення глибинних пластів наукової спадщини, накопиченої кількома поколіннями вчених-аграріїв у єдиному контексті спадкоємності.

Доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН М. В. Зубець є знаковою постаттю в історії аграрної науки України другої половини ХХ – початку ХХІ ст. З його іменем пов'язані конструктивні здобутки та рішення, які визначили подальший розвиток дослідної справи у тваринництві на кілька десятиріч уперед. Це, насамперед, фундація сучасної теорії та методології породотворення, актуалізація проблеми збереження генофонду тварин. М. В. Зубець – визнаний організатор сільськогосподарської дослідної справи в Україні. Він доклав значних зусиль до здобуття та збереження статусу НААН як головного науково-методичного та координаційного центру розвитку АПК України.

Окремі питання становлення і розвитку селекційної науки у тваринництві України, організації сільськогосподарської дослідної справи знайшли відображення в наукових працях В. П. Бурката, І. С. Бородай, В. А. Вергунова та ін. [1–3; 7]. Однак до цього часу не проведено комплексного узагальнення напрямів діяльності академіка НААН М. В. Зубця, його внеску в становлення дослідної справи у тваринництві України, розроблення сучасної теорії і методології породотворення. З огляду на це, дані завдання висувалися на перший план при проведенні дослідження. Методологія дослідницького пошуку ґрунтується на застосуванні системно-історичного підходу.

Народився М. В. Зубець 7 квітня 1938 р. у м. Нова Басань на Чернігівщині. У 1956 р. закінчив Київське професійно-технічне училище №1 при заводі «Більшовик», розпочав трудову діяльність токарем порційних автоматів. Своє становлення як визнаного фахівця у галузі зоотехнії розпочав із навчання в Українській академії сільськогосподарських наук. На формування його творчого світогляду значний вплив здійснили викладачі Академії, професори М. А. Кравченко, М. М. Колесник, К. Б. Свечин та інші, традиції та ідеї яких він розвинув у своїй науковій діяльності.

В 1962–1963 роках працював старшим зоотехніком Прилуцької держплемстанції, в 1963–1972 – зоотехніком-селекціонером і головним зоотехніком держплемзаводу «Тростянець» Ічнянського району Чернігівської області. Розробив оригінальну методику створення жирномолочного стада, в основу якої покладав виведення маточних родин зі стійкою і високою жирномолочністю протягом усіх лактацій. У 1972 р. М. В. Зубця призначено на посаду головного зоотехніка, а в 1973 р. – заступника начальника відділу по племінній справі Главку тваринництва Міністерства сільського господарства